

UČITELJSKI
T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 1. avgusta 1866.

List 15.

Po spraševanji.

Veselo zapojmo,
Prestali smo že!
Zdaj prosto, bolj sladko
Nam bije sercé.

Častitim gospodom,
Ki k nam so prišli,
Naj hvala priserčna
Za to se glasi!

Kar nismo spolnili,
Na dolgu smo še,
Obétamo zvesto
Dognati to vse.

Učiteljem dragim
Smo naj več dolžni,
Ne mor'no plačati
Vam žive vse dni.

Le eno plačilo
Sprejmite za zdaj:
Po naukih ravnali
Se bomo vselej!

Jakoslav.

Šola in dom. *)

Vsaki človek čuti v sebi dvojno postavu: postavu spačene nature, t. j. hudo nagnjenje, ki vabi in sili človeka v ošabnost, prevzetnost, nečimernost, gizdost, nepokorščino, odertijo, krivico, go-ljufigo, mehkužnost, nevošljivost, nezmernost, požrešnost, jezo, so-vraštvo, mlačnost, lenobo, — v vso trumo pregreh, ki se zaležejo v sercu, kakor strupena kačja zalega; tej pregrešni zapovedi pa je nasprotna zapoved sv. evangelija, ki je zapisana v serce sleher-

*) Iz „letnega sporočila“ očitne glavne šole v Kranji. Vredn.

nega kristijana, in se sliši po notranjem glasu t. j. po vesti v vsakem človeku. Sv. evangeli ojstro zapoveduje, veleva in glasno govori: „Nič ne stori, ničesar ne želi, kar je nasprotno božji volji in Jezusovi veri!“ Človek more to spolnovati, če se že v mladosti vadi hudo nagnjenje ojstro krotiti, zatirati v sebi vse, kar poželi spačena natura, ki moti in slepi vse, kar je nasprotno ljubezni do Bogá in keršanski ljubezni do bližnjega, — z eno besedo: vse, — kar je greh, in kar v greh zapeljuje. Natura človeška ne neha biti spridena. Naj jo človek vedno odvráčuje od prepovedanega, hudega, — zmiraj se bo oziralo oko, in vedno se bo stegovala roka po prepovedanem sadu, če se ojstro ne ustavljamo. Človeško serce je vert, v katerem divje, škodljive korenine poganjajo, in podobno bo serce njivi polni plevela, če se z dobro izrejo in z lastnim prizadevanjem ne izrujejo škodljive korenine, in se ne porežejo z ojstrim nožem strahovanja in pokorščine napčne mladike. Človeško serce je dereča voda, koja vse pobere s seboj, če se ne gredi in jézi njena moč s pametnim, modrim strahovanjem. Človeško serce je razvajena žival, ktero mora človek zmiraj krotiti in berzdati, da mu koristi, in ne škoduje. Človek se mora precej v mladosti začeti učiti in vaditi hudo nagnjenje v svoji oblasti imeti, sicer bo to njega v sužnosti imelo, ker se še druží z vnanjim vabljenjem spridenih ljudi, in tako vedno raste in mogočniše prihaja. Malega červa bi človek — dobro izrejen in podučén — še zaterl; če ga pa ne porajta, postane strupena kača, in če se tej ne ubrani, se ga oklene in vse njegove dobre sklepe in dela s strupom navdá, in ta kača se kmali spremeni v strašnega zmaja, ki ga popolnoma okuži s strupeno sapo in dne v svojo strašno sužnost. Tako postane človek nesrečen na tem in unem svetu, sebi in drugim v nadlogo.

Dolžnost slehernega človeka pa ni le, da v sebi hudo nagnjenje berzdá in krotí, temuč da se čednosti vadi. Vsaka čednost ima svojo korenino v sercu; vkorenini se pa v sercu, če se človek k Bogu oberne, in začné Bogú živeti in njemu služiti, ki je popolnoma svet, ki tedaj le dobro hoče, hudo pa sovraži, ki je popolnoma pravičen, ki hudobnega kaznuje, pobožnemu pa podari zasluženó plačilo; — kolikor večji je ljubezen do Boga, toliko več bo drugih čednosti, ktere izrastejo le na dobri zemlji, t. j. v sercu polnem sv. ognja v ljubezni do Bogá. Če človek jezo zmaga iz ljubezni do Boga, bo krotkost zalíšala njegovo serce; če napové vojsko napuhu, bo ponižnost prebivala v njegovem sercu; če zatira poželjivost, bo mu čistost tovaršica; če premaga mlačnost in le-

nobo, ga bo gorečnost peljala na sv. goro keršanskega življenja. Dobro je tedaj pomniti, da brez premagovanja in vojskovanja ni mogoče ne se varovati hudega, ne si pridobiti čednosti. Če se pa človek v mladosti tega ne vadi, težko bo pozneje to znal. Česar je človek od mladega vaje, to rad in lahko stori, nasprotno pa mu težko stane. Reci temu, ki od mladosti ni dela vaje, da naj dela, in poreče ti: Ne morem, ker nisem vaje. To je moč navade. Še bolj to velja od zadržanja, vbogljivosti, pokorščine staršem in učiteljem; lepo zadržanje v cerkvi in na ulicah je lahek in sladak jarem onemu, ki je od mladega vaje; nevbogljivemu, spridenemu, razvajanemu paglavcu so pa grenka teža. Prej skoraj zamorec spremeni svojo kožo in tiger svoje lise, kakor človek zapusti svojo vkoreninjeno navado. Če je tedaj učenec sedaj sramožljiv in spodoben, pameten v šoli in posebno v cerkvi, pa tudi na ulicah, pokoren in podložen staršem, učiteljem in hišnim gospodarjem, priden pri učenju in molitvi, da ga ni treba siliti ne z obljubami, ne s kaznijo; če le iz ljubezni do Bogá in staršev vse rad stori, če so se tako v mladem sercu dobre korenine prijele, tudi pozneje se sme lep sad pričakovati, in se bo tudi pozneje stanovitno držal zgodaj vsajenih čednosti. Nasproti, če so že mali učenci staršem nepokorni, v šoli nevbogljivi, se zmerjajo, kolnejo, po vseh kotih vlačijo in v slabe tovaršije zahajajo, se brez molitve ulegajo in vstajajo, kaj se sme od njih pričakovati? Skoraj za gotovo smemo reči: Tudi pozneje bodo malopridni, leni za časno in večno, ali pa celó hudodelniki, na svetu vsem v nadlogo in pohujšanje, v večnosti pa jih bo ojstro zadela božja pravica. To smeš tako gotovo reči, kakor gotovo je res, kar govori sv. Duh, da mladeneč, vaje svoje poti, tudi v starosti z nje ne stopi. Dobro naj bi to pomnili vsi, ki imajo opraviti z odrejo mladosti.

Poglavitno je tedaj to, da se človek že od mladih let dobro, keršansko odgojuje. Človek postane še le človek po izreji, sicer se še poniža pod neumno živino.

Sv. cerkev, katere namen je, ljudi napeljevati k časni in posebno k večni sreči, je to dobro spoznala; zarad tega je že v 4. in 5. stoletju vstanovila keršanske šole, zlasti po samostanih v Egiptu, Galii (Francoskem) in drugih deželah, v katerih se je mladost učila, česar ji je bilo treba za časno in večno srečo. V začetku 6. stoletja in dalje si je red sv. Benedikta o tej zadevi pridobil posebne zasluzke. Kamorkoli so očetje tega reda prišli, so v imenu cerkve šole vstanovili, ker so mladost podučevali v vsem za časno in večno potrebnem

in koristnem. Vedno je bila skerb za šole in pravo odrejo mladosti ena naj imenitniših skerbí katoliške cerkve. Ona je otroke po sv. kerstu svoje spoznala, ona mora tedaj kakor dobra mati za nje skerbeti. Šola je hči, tedaj pomočnica sv. cerkve, nje poglavitna dolžnost je, da brani, da se mladost ne spridi in popači, in da se ne pogubé lepe lastnosti nadepolne mladosti.

(Dalje prih.)

Odgoja v molitev.

II.

Otroci se privadijo molitve, če pred šolo in po šoli po-božno molijo, če svete pesmi prepevajo, če se lepih molitev za razne potrebe naučé iz glave. Cerkev pa je kraj, ki je posvečen v molitev, kjer Bog naše prošnje posebno usliši, kjer se beseda božja oznanuje in se delé ss. zakramenti; ta kraj je kristijanom pred vsem častitljiv, in lepega in spodobnega obnašanja v cerkvi moramo otroke zgodaj privaditi. Otroci v šoli na drobno naštevajo, ktere reči so v šoli, v izbi i. t. d., naj tedaj tudi povedo, ktere reči so v cerkvi, čemu so, kakošno podobo ima cerkev, kaj stoji pri cerkvi, kaj pomeni stolp pri cerkvi, čemu je v cerkvi prižnica, spovednica, kerstni kamen in kropivnik, kakošne podobe so v cerkvi, kaj je hranjeno v tabernakeljnu, čemu hodimo v cerkev. Ko otroci vse to naštevajo, kar zbuja njih radovednost, povejmo jim pa, kako obnašati se v cerkvi, kako se je božji zveličar razserdil nad oskrunjevavcem veže božje. Otroci pridejo v cerkev ali k sveti masi, ali k pridigi in sicer k službi božji. V cerkev in iz cerkve vodimo otroke paroma; če namreč pridejo vsi zbegani v cerkev, se bodo javoljne tam spodobno obnašali. Pri cerkvenih vratih je kropivnik, in poškopé se z blagoslovljeno vodo, priklanjajo se pred velikim altarjem, kjer je hranjeno sv. rešnje telo. To se pa naj več opravlja prav razmišljeno in malo spodobno. Povejmo otrokom, da naj vselej, kolikorkrat se poškopé z blagoslovljeno vodo, opravljajo tudi kratko molitevco: „Pokropi me, o Gospod! z izopom“ i. t. d.; kolikorkrat pa se pripognejo pred velikim altarjem, naj pa rekó: „Bodi počesčeno presveto rešnje telo!“ Nemara, da bodo potem to bogočastje spodobneje opravljali, in da jim bo to ostalo v navadi.

Otroke postavimo v cerkev pred véliki altar ali sicer tako, da ker radi gledajo, tudi vse vidijo, kar se godi pred altarjem, to ni le lepa navada, ampak je tudi neizrečeno koristno; če otrok gleda v steber ali kakšno tamno steno, komej čaka konca sv. maše ali službe božje. Ker se že tako razumé, ni morda treba tukaj posebej opomniti, da naj namreč učitelj pazi nad otroci, da se spodobno obnašajo v cerkvi. Večkrat naj se tudi otrokom priporoča, da premišljujejo, kolikorkrat se nespodobno obnašajo v cerkvi; pred vsem pa veljá lep zgled učiteljev.

Kar človek čuti v sercu, to tudi kaže po vnanje. Čim bolje človeka presune ena ali druga reč, tim več kaže to vnanje. Verno serce razodeva se tudi vnanje, da namreč človek poklekne, roke pri molitvi sklepa in povzdiguje, ter skesano terka na persi. Te vnanja znamenja kažejo, kaj verno serce čuti, in so tako rekoč izrazi notranjega bogočastja. To je kaj naravnega, in se kaže v navadnem in cerkvenem življenji. Vendar je pa Bog hotel, da je tudi vnanja služba božja vredjena; tako je delal pri Izraelcih Mojzes in v novi zavezi pa aposteljni. Vnanja služba božja, cerkveni obredi so pa zaperte, nerazumljive bukve tistemu, kdor jih ne razumé. Koliko abotnih zapopadkov imajo ljudje od cerkvenih šeg in obred! dostikrat še zasmehujejo to, kar ne razumejo. Zato je pa cerkev v tridentinskem zboru zapovedala, da se imajo vernim cerkvena opravila razlagati. Šola je pa za takošne razlaganje kaj pripraven kraj.

Naj imenitnejše in tudi naj svetejše cerkveno opravilo je sveta maša; središče vsega bogočastja je nekervava daritev nove zaveze. Zgodaj se morajo otroci podučevati, kaj je sveta maša, in kako naj se vedéjo pri sv. maši. Naši predniki so vpeljali šolsko mašo; v novejših časih so skušali sim ter tje odpraviti to staro navado. Nekteri pa tudi terdijo, da se šolski otroci tako nespodobno med sv. mašo obnašajo, da bi bolje bilo, odpraviti jo. Koliko je pa resničnega na tem? Da se otroci malo spodbudno v cerkvi obnašajo, je, žali Bog! resnično.

Ali se ima ta lepa navada odpraviti, ker se v zeló obrača? Nikakor ne. Ali so pa učeniki krivi, da se šolska mladina v cerkvi slabo obnaša? Mogoče da; otrok hoče zmirom kaj opravka imeti; mirovati ne more; če ne premišljuje, če v cerkvi ne moli, če ne vé, kaj se godi na altarji, dolgočasi se, nepokojin je, in tudi druge pohujšuje in zapeljuje. Perva dolžnost

učenikova je tedaj, podučevati otroke od svete maše, druga pa, skerbeti, da imajo otroci med sv. mašo kaj opraviti, ali naj pojó, ali molijo. V nekterih katoliških deželah je navada, da ljudje med daritevjo sv. maše glasno molijo sv. rožni venec in k skrivnostim pristavljajo kratke molitvece. Pri nas to ni navadno, kakor tudi splošno petje ne; ker pa se otroci tudi peti naveličajo, naj bi pa včasih pri sv. maši molili sv. rožni venec. Učenik naj otrokom priporoča, da naj se iz glave naučé kratkih molitev za naj imenitnejše dele sv. maše. Tako naj učenik otroke vadi, da so pri sv. maši pobožni, da jim bo ta naj svetejša daritev v povzdigo pobožnosti in v zvesto spolnovanje svojih dolžnosti.

Kedar se pa govori od daritve sv. maše, se otrokom tudi lahko razlaga altar, kaj pomeni, kakošna podoba ima, zakaj se sv. maša na altarlji bere, dalje pa tudi mašna obleka: naramnica, mašna srajca, mašni plajšč i. t. d. Tudi naj se otrokom pové, kaj pomeni rudeča, višnjeva, črna ali bela barva pri mašni obleki, pové naj se jim, čemu so svete posode, kelih, monstranca i. t. d. To razlaganje pripomore, da se doseže cerkveni namen pri spreminjevanji barv, in da ljudstvo ne gleda brezmiselno altarja in svetih posodeb.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXVIII.

D. Bolj milostno ravná Krušic z imeni na *-e*, o katerih le pravi, da tuje lastne imena za *e* namesti *t* pravilniše vstavljajo *j*: Klárke, Klárkeja. Tako loči tudi Janežič domače in tuje imena, ter veléva pisati Kobe, Kobeta pa Göthe, Götheja.

O. Klarkeja je lahko iz Klarkej, kakor Kogeja iz Kogej, Geteja iz Getej (cf. Geteji ali Getejci sv. pis.), Smoleja iz Smolej; nasprot pa Smoleta iz Smole, in Smoleška iz Smoletska, kakor Tomeška iz Tometska itd. Tako p.: Bole, Černe, Rome, rod. Boleta, Černeta, Rometa, in od tod Boletov, Černetov, Rometov.

D. Pa ne Romov, Bolov ali Bolejev! — Na tanko do-loči tu narodov jezik, toraj se ne more imenovati „die unge-

naue Volkssprache“. — Na *-i* popisuje Krušic le imena na *-ski* ter pri tej priliki nekterim pisateljem v malo versticah nektero pové!

K. Razun tega, kar sem unkrat povedal (§. 22.), pravim še §. 36 v ** opombi: »Eigennamen auf *ski* können, weil sie selbst nichts als Eigenschaftswörter sind, somit aus sich kein Eigenschaftswort des Besitzes entstehen lassen; sie drücken also den Besitz durch den Wessenfall aus: *pésni Koséskega*, *zgodovina Paláckega* u. s. w.; barbarisch klingt es: *Koséskove pésni*, *Paláckova zgodovina!*«

D. Kaj pa še le *Koseskitove pesmi*, *Palackitova zgodovina!* To je pa celo „haarsträubend!“ „Wahre Eigenschaftswörter sind auch die auf: *ski* auslautenden Eigennamen“ — jaz bi djal, ako so „Eigennamen“, ne morejo biti „wahre Eigenschaftswörter“.

O. Da nišo več „wahre Eigenschaftswörter“, se kaže iz tega, ker ne morem reči *Kosesk*, *Ledinsk* kakor *jesensk*, *pastirsk*, in tudi ne *Koseski-a-o*, *Ledinski-a-o* kakor *jesenski-a-o*, *pastirski-a-o*. Oblika *-ski* je sicer pridevnikova, ali primek *Koseski*, *Ledinski*, *Dobrovsky* i. t. d. se vstani in postane samostavnik in slov. lastno ime, in zakaj bi mu tedaj ne bila lastna imenska sklanja? Vse drugač je, ako rečem: to so *ledinski pašniki*, *ledinske dekleta*, *koseske njive*, *hiše* in — ako pravim: to je *pesnik Koseski*, *Ledinski* itd. In kakor ne pravim: ali si vidil *Pokornega*, *Čudnega*, *Veselega*, ampak *Pokorna*, *Čudna*, *Vesela*, da si ravno imajo vse te imena obliko pridevnikovo; tako menda smem tudi reči: *Koseskita*, *Dobrovskita*, *Ledinskita*, ne pa *Veselega Koseskega*, *Rodoljubega Ledinskega!*

D. O pisatelja nevednita! Ali še porečeš, da je *Koseskita* ravno tako, kakor bi djal *nevednita*? Zdi se mi, da se ti kručijo nektère kolesca v glavici tvoji jezikoslovni. — Kako tenke morajo biti nasprot tvoje čutnice! Povém ti, da sem dostikrat slišal že *Koseskita-tu*, pa lasje se mi kar ganili niso; ko pa berem „pisatelja nevednita“, so mi pa skoraj vsi poskočili po koncu!

O. Imensko sklanjamo primke: *Vesel*, *Čuden*, in kakor *Koseski*, *Ledinski*, tudi *Mali*, *Žurbi*, rod. *Malita*, *Žurbita* (Met.), in kar veljá o imenih osebnih, ne veljá vselej tudi o primkih ali imenih rodovinskih. *Mali* je gotovo oblika pridevnikova, in vendar ima *Janežič* rod. *Malija*, *Žurbija*, nam.

Mali — Malega — Malemu itd., kakor pišejo Čehi in drugi Slovani (cf. Maly, Vesely, Dobrovsky).

D. „Malitova pristava gori Malitova!“ — je vse križem ljudstvo vpilo tolikrat, in nikdar in nikogar nisem slišal: Malijeva ali Malega pristava“. Tako je ljudstvo govorilo, kar spričujejo dobri pisatelji p. Vodnik, Kopitar, Metelko, in še govori. Kako more tedaj Krušič pisati: „der neuere, alles Vorganges in der Volkssprache bare, aus Unverstand und gänzlicher Sprachunkenntnis eingeführte Gebrauch“ i. t. d.?!“

XXIX.

D. Kako se Krušicu krušijo jezikoslovne kolesca, se vidi tudi iz tega, kar uči o lastnih imenih na *-o*, da v sklanjavi snémajo imenovavnikov *o* ter se ravnajo tedaj po zgledu snop (str. 17.)! Ali imajo toraj imena Marko, Perko, Jenko v toživniku tudi Marko, Perko, Jenko, kakor v imenovavniku, po zgledu snop? Ali je morebiti ločiti omlaččen snop pa neomlaččen? Ali je res „bolje in blaže“ Marka, Perka od Márkota, Perkota? Ali res govori le „der verdorbene Volksmund: Markota, Perkota, wodurch sich jedoch die veredelte Schriftsprache nicht zur Nacheiferung gereizt fühlen darf?“

O. V novoslovenščini imajo moške imena oseb in drugih živočih ali posebljenih stvari v ednini toživnik enak rodivniku; le toživnik neživočih reči je enak imenovavniku, uči Janežič §. 71. — Ktero je bolje in blaže, Jenka, Metelka ali Jenkota, Metelkota — tega ne vem; to pa vém, da narod skoraj sploh govori poslednje (to je Metelkótova hiša, to pa Benkótov laz itd.), da so pisali in poterdili to prav dobri knjižniki slovenski, da se pri unih oblikah (Jenka, Benka) ne vé, ali se ne glási lastno imé morebiti Jenk, Benk i. t. d.

D. Gorenc pravi Marka, Joža, Luka, Dolenc pa Marko, Jože, in po tem takem mora pisati uni v pridevniku Markin, Jožin, Lukin, ta pa Markov, Jožetov po milosti, nikdar pa, če ga še tako mika, ne sme pisati Markotov, Lukatov, ako hoče rabiti — se vé — „die veredelte Schriftsprache“. In taka bode tudi v olikanem govorjenji. Po Gorenkem bodo brali in razlagali Markin pa Lukin, in po Dolenskem Markov evangeli, ter pripovedovali, kdo da je bil Elizabetin in Zaharijin sin, in ljudstvo na zadnje ne bo vedilo, kdo je bil mož, kdo pa možina.

O. Kakor na omenjene samoglasnike, tako si je olikal narod tudi nekatere posojene in ponarejene imena na *-u*, ktere sklanja raji (cf. Kopitar) s prirastkom *t*: Jehu-*ta*, Premru-*ta*, Vavru-*ta* itd. ne gledé na oblike, ktere imajo le-té v svojih lastnih jezikih.

D. Niti na to, da je ovo „ungenau, verdorben, haarsträubend, barbarisch“. — Narod ravná tako, ali kako čem ravnati jaz, in kaj misliš o tej blaženi pisavi Ostroverhar ti?

O. Iz tega, kar sva doslej govorila, je pač očitna moja misel. Narod je kovač in likar; tuje imena kuje in lika po svoje na svojem naklu, in vsak jezik ima kaj svojega. Da si ne grajam tega, da posnemamo v mnogih rečeh sorodne narode slovanske; vendar grajam to, da brez potrebe prevračajo nekteri slovensko že vterjeno pisavo in slepo posnemajo staro neslovensko, češ, da je sedanji slovenski jezik nezmožen in preubog, kar pa ni res. — Nikar se ne boj toraj tudi ti pisariti lastnih imen s končnikom samoglasnikom s prirastkom *t*, in sicer iz naslednjih razlogov: a) ker jih lika tako narod slovenski, b) ker so jih pisali in jih še pišejo mnogi prav dobri knjižniki, c) ker učijo tako tudi slovničarji, da imamo v slovenščini razun drugih podaljškov tudi prirastek *t* (vid. Janežič §. 68.), in d) ker je ravno ta-le množnik *t* graničar, kateri slednjemu kaže, kje da je granica med lastnim imenom in sklonilom ali ktero koli obliko njegovo (cf. Fadata in Janšata, Zoretu in Staretu, Hilita in Lenasita, pri Jenkotu in Jesenkotu, s Pertutom, Možinatov in Svetinatov, Arcetov, Arkotov itd.) —

P a š n i k.

Govorjenje in spisovanje. Naloga malih šol je, da se v njih mladost podučuje svoj materni jezik prav in čisto govoriti, in to, kar prav govori, tudi zapisovati. Učitelj mora tedaj učence v tem neprestano vaditi. Nekteri učitelji mislijo, da so vaje v govorjenji čisto odveč, in da se s tem le čas trati. Ako se pogovarjamo z otroci, vidimo, koliko besedi jim še manjka, da bi mogli reči imenovati in o njih govoriti, in to kar povedó, je večidel napčno in nepopolno. Učitelj naj vadi učence reči

ogledovati, jih imenovati, od njih misliti in govoriti in zadnjič vse vaje spisovati. Takih vaj naj si učitelj nabira iz različnih pomočnih knjig, in naj jih po okolnostih svojih učencev tudi sam sestavlja in pripravlja za vsako podučevanje posebej. Učitelj pa mora sam besede in stavke čisto, razumljivo, brez pogrška in s pravim naglasom izgovarjati, in potem naj tudi tirja od učencev, da mu bodo vsaki zlog, besedo in celi stavek prav izgovarjali. Tako se otroci učé pravilnega maternega jezika brez truda in posebnih slovnških pravil. Večji učenci, ki so v prostem pisanji že nekoliko izurjeni, naj take pogovore in vaje spisujejo v spisovnike. V nedeljski šoli naj se ta nauk nadaljuje, in spisujejo naj se naj bolj navadna pisma v življenji.

L. Božić.

Še nekaj o spisovanji. Večkrat smo se že pomenkovali o spisovanji, in še so, in še celó med učitelji so taki, ki mislijo, da malih učencev ni treba vaditi v spisovanji, da je to za otroke še preteško, ker še ne morejo obširno misliti i. t. d. Verjamem, da je spisovanje otrokom težko, če učitelj pri tem nauku ne zna ali noče prav ravnati. Perve vaje v spisovanji morajo biti prav lahke in take, da otroke veselí spisovati. Vse pa, kar otroci spisujejo, naj popred z besedo obdelajo. Posebno je koristno, da se učenci vadijo pisma pisati. Vsakdo pride danes ali jutri v take okoliščine, da mu je treba pisati kako pismo. Mladenči, ki grejo k vojakom in so v daljnih krajih, radi večkrat pišejo domú, da povejo, kako se jim godí, ali da pomoči prosijo i. t. d. Kako žalostno pa je, ako vojak ne zna sam pisati, in mora drugega iskati, prositi in drago plačevati, da mu piše, pa mu pri vsem tem še ne zapiše tega, kar bi sam želel. To se vidi iz pisem, ki jih dobivamo od vojakov, ker vsa so pisana po enem kopitu. Velik napotek, da se učenci ne vadijo prav po domače spisovati, je pa v nekterih krajih tudi še nemščina. — Vprašal sem nekega dečka, ki je šel iz šole, kaj kej v šoli piše, in kaj mora domá pisati. Reče mi: „Gospod lerar so rekli, da moramo zece (Sätze) delati“. Ko dalje vprašam, kakšni so li ti zeci, mi pravi: „Mi moramo na diktandobuh pisati: „die Vater ist arbeiten, die Bam ist blüht“ itd., in to so zeci. — Verjel sem, da je res, kar domači časopisi terdijo, da je za kmečke otroke nepotrebno, če jih učitelj muči z nemščino. Vse drugače se pa odseda spisje v domačem jeziku.

J. N.

Šolska letina.

Vse ljubljanske šole in naj več glavnih šol po deželi je s pretečnim mesecem dokončalo šolsko leto, ter nam po lepi navadi kažejo svoja letna sporočila, jahresberichte, programe i. t. d.

»Jahresbericht« ljubljanske gimnazije ima dva spisa: a) »Ueber die sogenannte Einwanderung der Claudier«, ki ga je spisal g. prof. A. Heinrich — z učenostjo in natančnostjo, kakoršne bi po naših mislih in po besedah g. prof. Melcerja, kateri je spisal drugi sostavek: b) »Kako naj bi se učila zgodovina v naših srednjih šolah« — celo treba ne bilo ne v srednjih šolah, ne v njih letnikih. G. prof. Melcer pové v svojem precej dobro spisanem sostavku marsiktero resnico, ktera naj bi se v djanji spolnovala. Ž njim vred obžalujemo, da se v domači zgodovini po gimnazijah »le malo več ko nič ne stori«; — vendar mu ne moremo priterditi, naj bi se le prostovoljnimi poslušavcem v zgornjih razredih in v posebnih urah razlagala, in naj bi se izverstnim dajale sreberne svetinje itd. Naša misel je ta, da naj bi vlada skerbela za primerno knjigo in za poduk, da se že v spodnjih razredih na tanko učí domača zgodovina z zemljepisjem slovenskim, in naj se opustí v splošnji zgodovini marsikaj »über die sogenannte Einwanderung!« itd. Nekaj bi mogli pa učitelji zgodovine in zemljepisja sami več storiti v tej reči; se vé — ako pa učitelju samemu merzí vsaka slovenska reč, ni čudo, da celó nobena drobtinica ne pade na domačo mizo. Učencev je bilo v začetku očitnih 719, na koncu pa 608. Zrelotno skušnjo jih je delalo 44, naredilo pa 38.

Tukajšnja c. k. višja realka je izdala precej obširni »Jahresbericht« pa zopet brez kakega slovenskega sostavka, akoravno kaže, da ima izmed vseh drugih naj več slovenskih mladenčev v šoli. Ima pa prav dolg in širok, sicer učen, pa vendar učencem in starsšem prav malo primeren sostavek: »Konstruktion der Krümmungslinien auf gewöhnlich vorkommenden Flächen«. Von A. J. Opel. Stavimo, da bi jih lahko šteli na perste vse, ki so tako poterpežljivi, da bi ta spis do konca prebrali! Število vseh učencev je bilo na koncu leta v 6. razredih 231, med njimi 126 Slovencev. — C. k. normalka je imela letos očitna spraševanja 23., 24., 25. in 29. jul. Učencev je bilo v vseh 4. razredih 708, nedeljskih učencev pa 191. Učiteljskih pripravnikov je bilo 18. V muzično šolo je hodilo 51 učencev. »Classification der Schüler an der k. k. Muster-Hauptschule in Laibach« pa je po starodavni navadi nemško namešano z nemškim, bohoričnim in nekaj celó z gajičnim pravopisom, n. pr.: *Kautschitsch*, *Schelesnif*, *Wesel*, *Pogazhntif*, *Černy* itd. Kdo vé, kako dolgo bo še to terpelo! — V mestni glavni šoli pri sv. Jakobu so bila očitna spraševanja 19. in 22. jul. V tej šoli je bilo letos v 4. razredih 316 učencev, v nedeljski pa 101, vkup 417. Letno sporočilo ima na čelu sostavek: »Kazavni poduk«. Spisal M. M., potem še: prednike in učitelje, pregled posamnih nauk in ur na teden in število učencev, iz šolskega dnevnika, dobrotnike te šole in razredbo učencev.

(Prih. dalje.)

Nekdaj in sedaj.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

Poslovenil **Jože Jerom.**

(Konec.)

„Ali ste danes po noči slišali ropot“, prša kerčmarica učitelja, „kaj takega še nisem nikoli slišala“; „jaz tudi ne“, odgovori učitelj, in preneha pisati, „sedaj ravno pišem do vradnije, da naj temu stori konec, ker to je vredno, da se popiše“. Učiteljevo sporočilo ni bilo zastonj, ker že tretji dan pride od jeze ves rudeč župan k učitelju, verže neko pisanje na mizo, in pravi: „Tukaj imate, sedaj se moram pa jaz odgovarjati in pisati zavoljo vaše samoglavnosti, jo bote že našeteli, učiteljček!“ — Učitelj: „Kaj pa imate, da ste tako serditi, oče župan?“ Župan: „Berite! precej moram odgovoriti, zakaj nobeden po noči ne čuje, da se take reči godé po vasi“.

Učitelj: „Kaj pa vas zaderžuje? če nimate časa, pa jaz pišem namestu vas“. Župan: „Tete vsi! . . . jaz bom pisal, sej sem jaz župan. Vi učitelj ne poznate predstojnika, bote že mehkejši in še radi čuvajevo službo prevzeli“. Učitelj: „Kaj pa je to meni mar, to so soseskine reči, ktere mora župan preskerbovati“. Župan: „Vi ste čuvaj, tedaj“. . . . Učitelj: „Jaz ne, ker sem postavljen za učitelja, ne pa za čuvaja; tako je zapisano tudi v mojem dekretu“. „Vi imate piščalko, in kdor ima piščalko, mora vsačo uro po noči čuti, in tako je, in tako ostane“. S temi besedami zagrabi župan za pisanje, in ravno tako serdito gre, kakor je prišel, in ne čaka učiteljevega odgovora. — Nasledki učiteljovega sporočila se kmali slišijo, ker že drugi dan pride k učitelju služabnik, in reče: „Prinesel sem vam vorladungo, da pojutrišnjem ob pol osmih pridete k rihti. Prišli bodo tudi burgermajster in vsi gemajnderatje“. Kaj je to, učitelj precej vé, ter že komaj čaka dneva, da bi zvedil, kako se bo izšlo; celo noč ne more spati, in drugi dan je že na nogah, ko petelin poje, in preden je solnce iz za gore, jo že maha proti R . . . ., in kmali doide tudi vse soseskine možé, ki pa se ga ogibljejo; torej ostane zadej, in sliši ves njih pogovor; če kdo od učitelja pové kako debelo, se vsi krohotajo, da se razlega po dolini. Pervi svetovavec pravi: „Možjé! če mi dobimo pravdo, ga bomo pili en par frakeljnov“. „Kaj je to“, pravi drugi „le skupaj deržimo, lahko bomo ugnali tega

škrica, da ne bo vedil, kam domu“. „To tudi jaz mislim“, pristavi tretji, „sej naša reč je pravična, in če nam je predstojnik ne poterdi, saj vemo še kam naprej“. „Le tiho bodite!“ pravi župan, „ne vem, kaj bo vlada storila, ker ga je ona postavila“. „Jaz bom za vas govoril“, reče svetovavec Cene, „in bom predstojniku vse na tanko razložil, kako je pri nas, in če ima predstojnik le možgane v glavi, mi bo gotovo priterdil“.

Dobre štiri ure hodá pridejo možjé v R . . . , in grejo naravnost v sodnijo, pa tudi učitelj kmali za njimi pride. Ker g. predstojnik še zmiraj boleha, gredo v njegovo stanovanje. Kmetje se tiše po stopnicah, in se vsi boječi odkrijejo, si čevlje brišejo in pred vratimi čakajo, dokler jih predstojnik notri ne spustí. Stopijo k predstojniku, in za njimi pride tudi učitelj, ktereга predstojnik prav prijazno pozdravi; potem pa se jezno oberne proti možem in začnè: „Jaz sem primoran, da vas pokličem, ker je že več pritožeb zoper vas, da po noči nimate čuvaja, in da v vaši soseski vse noči ni mirú, pa da se zato nobeden iz med vas kaj ne meni, kako je to, župan? kje je čuvaj?“ „Ta mora biti čuvaj, g. predstojnik, in ta mora čuti“, odgovori župan, in kaže učitelja. „Kdo mora biti čuvaj?“ vpraša še enkrat predstojnik. „Ta le“, pravi župan, „on ima piščalko, in kdor ima piščalko, mora biti čuvaj, tako je bilo, in tako naj ostane!“ Ko pride učitelj na versto, da govori, pripoveduje vse, kaj in koliko je med temi ljudmi že vse prestal i. t. d.

Predstojnik se serdito oberne proti kmetom, in pravi: „Kaj tako delate z učiteljem? kaj pa mislite, zakaj vam je vlada učitelja postavila? morebiti zato, da mu bote rog na rame obesli, in ga pošiljali za čedo?“ „G. predstojnik!“ se župan izgovarja „čednikov Jaka je zmiraj pasel in . . . „Tiho!“ veli predstojnik, „sram vas bodí, da čednikovega Jakota primerjate s tem učiteljem; ali tako spolnujete vikše zapovedi? dobro bi bilo, da bi vas dal vse en par dni hladiti, da bi se naučili vbo-gati“.

Župan se ves tresè in molči; drugi pa ne vedo, kje so od samega strahú. Županu pa predstojnik še pravi: „Jaz sem mislil, da ste vi bolj pameten mož, kakor ste; pogledjte možjé, kako žalostno je, da pri vas nobeden ne zna brati, ne pisati; ali bi ne bili vsi hvaležni vašim staršem, ako bi bili vas učiti dali?“ „Prav hvaležni bi bili“, vsi odgovoré. „Torej pa, da nam bodo naši nasledniki hvaležni, morate tudi vi svoje otroke radi

in pridno pošiljati v šolo, in storiti kar vam g. učitelj veleva; mene prav veselí, da ste dobili takega dobrega učitelja; le precej vzemite piščalko, in jo oddajte drugemu, g. učitelju pa za pot en križak plačajte; če se to hitro ne zgodi, bo pa druga pela“. Učitelj se predstojniku ponižno zahvaljuje, da ga tako lepo podpira in mu pomaga. „Opomniti imam še, da g. učitelj ne bo več hodil po hišah jest, ampak da mu bote hrano v denarjih plačevali, za drugo plačo bom pa že jaz skerbel“. S temi besedami dá g. predstojnik učitelju roko, in jih odpravi. Kmetje še bolj boječi gredo, kakor so prišli, in jo mahnejo kar domú. „Dobili smo, kar smo iskali“, pravi župan, pa nobeden mu ne odgovori. Od tega časa je učitelj živel prav mirno; naredili so mu lepo šolo in ga preskerbovali z vsem, česar mu je bilo treba. Učitelj sam ni nikoli mislil, da bo v tej srenji kterikrat tako srečno živel. Tudi z očetom županom sta se popolnoma prijaznila in sicer tako, da je učitelj dobil zalo županovo Reziko za ženo, in da so bili potem vsi vkup ena srečna rodovina.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

15.

Kaj pa čuti serce, če čujemo, da se tič iz zahvalnosti s pesom brati, in še divjost pozabi?

Neke hude zime pade vran ves dreven v grajski dvor. Nekdo ga pobere in verže v pesjak, in se zanj več ne zmeni: ko spomladi pesa odevežejo, vidijo, da ima zvestega služabnika, kateri mu je vedno za petami, namreč tistega vrana, kateri se je pri njem v pesjaku sogrel, oživel in iz zahvalnosti, ker ga je tako ljubeznjivo sprejel, se ž njim priserčno združil. Pri jedi mu je iskal in dajal naj bolje kosove, ali mu je odkod kosti donašal. Ko je grajščak kam jezdil in pesa seboj vzel, je vran nad njima letal — bodi si kamorkoli. Ako pes spi, se vran k njemu usede, ga milo in nevkretno gleda in varuje. Če mu veržejo kej jesti, se ne dotakne; če ga hočejo odgnati, se še le bliže primakne k ljubemu tovaršu, kterega čez vse ljubi.

Drug zgled enake zahvalnosti in tovaršije nam kaže sledeča prigodba: Na neki pristavi popade lesica gos, in pobegne

ž njo. Domači pes zagleda roparico, skoči za njó, in reši gos; odsih dob ga ima gos tako rada, da hodi povsod za njim. Enkrat jo sosed z drugimi vred ukrade in zaprè na dvorišče. Ko pa pes tam mimo teče, ga gos zapazi in zagaga; pes pa hitro skoči čez zid, in tako izdá tata. Čez nekaj let potem vtopijo pesa. Gos gaga nemilo, in žaluje po svojem predragem ljubljencu.

Z ljudmi še se gosí raji sprijaznijo — in dostikrat se ne vé, zakaj. V mestu Y. se naenkrat nekemu staremu gospodu sosedov gosak pridruži, in ga vedno spremlja. Zarano ga pride slednjo jutro budit z veselím gaganjem, in hodi ko pes za jim po vseh ulicah. Če gospod kje počiva, se mu usede k nogam, gre ž njim v kavarno ali gostivnico; če pa ne sme, čaka zunaj, dokler ni gospoda vun.

Bolj zanimivo še je obnašanje tako imenovane vojaške gosí. V Eslingu jo vojak stražnik nekđaj vbrani velike nevarnosti. Koj zapusti svojega gospodarja peka, in hodi kraj stražnika sim ter tje. Ker se jim taka družica zdi sramotna, jo odženó, pa se vedno povrača, in ko ji zaprejo vrata, zletí čez zid, in se zopet pridruži stražniku. Ker vse radovednost tare, kaj bo iz tega, kupi polkovnik gos, ji dá napraviti gosjak, in jo po redu kermijo. Ko se vojaki v drugi in tretji kraj preselijo, vzamejo gos k sebi, ktera pa zopet spremlja vsakega stražarja. Nevojakov ali vojakov družih polkov pa ne pusti mimo, če je stražnik ne pomiri. Ko gredo enkrat vojaki daleč v tabor, je domá silno žalostna. Ko se čez več tednov vračajo, jim zletí daleč naproti, je pozdravlja veselo gagaje in plahutaje — in koraka pred muziko ko banderaš naprej. — Tu nam razodeva nekako nerazumljivo slutnjo. — Kako je vedila, da se njeni vojaki ravno sedaj domú spravljajo?! —

(Dalje prih.)

Novice.

Iz Zile. — Srečen národ, ki ima skerbné za pobožnost in národnost vnete duhovnike! Nihče na svetu nima toliko vpljiva pri dušnem napredku, kakor duhovnik, če z veseljem in vestno opravlja svoje dolžnosti. Hvala prečastit. gospodu župniku L. Serajniku, ktorí že toliko let nevtrudljivo delajo za našo šolo, in vse storijo, da bi se šolska mladina prav po keršansko likala in gojila. Vlani so zapisali našo šolo kot do smertni ud v družbo sv. Mohora. Ne samo za mladino, nego tudi za odrasčene zelo skerbijo; razpošiljajo in posodujejo

jim slovenske časopise. Vsakega slovenskega rodoljuba mora veseliti, ko vidi, kako radovedno se imenovani listi prebirajo, in kako redno prebrane vsako nedeljo in vsak praznik za nove zamenjujejo.

Že več let je načert za našo novo šolo narisana, in tudi prostor odmerjen, toda do letos je bilo vse še na papirji. K sreči se pripeti, da nastopi gospod A. Mörtl županstvo. Ta gospod vidi, da naša mladina na telesu hira, ker mora po več ur zaporedoma sključeno sedeti v nezdravi kočici, ktera res ni več sposobna za učenje. Sklenil je tedaj skerbeti, da se nova šola dostavi, in res se že pridno zida, srenčanje pa vozijo kamnje, opeko, pesek in še več take robe, da se vse kadf. Nadjati se je, da bo do 1. okt. izdelana, če nas kake druge okolnosti ne zmotijo. Bog nam daj še več takih župnikov in županov!

Iz Ljubljane. Verla družba sv. Mohora nas je ravnokar razveselila s šesterimi prav mičnimi knjigami; dobili smo: 1) „Življenje svetnikov in svetnic božjih“ po naj boljših virih spisal dr. Jože Rogac. 1 snopeč obsega mesec januar in pol mesca februarja. 2) „Prilike patra Bonaventura“ v pojasnovanje raznih verskih in nravnih keršanskih resnic, prosto poslovenil A. Lézar, prof. više ljubljanske realke. 3) in 4) „Slovenske večernice“ 13. in 14. zvezek. 5) „Kortonica“, koroška deklica, spisal Jan. Cigler. 6) „Kalendarček“ za 1867. l. Vse te knjige obsegajo prav veliko lepe in podučne tvarine. Vsakdo se čudi, kako more ta marljiva družba izdati za en goldinarček toliko krasnega blagá. To dela združena moč, ktera je pri vsaki reči naj prva in naj terdnejša podlaga. Ta družba ima sedaj že 3980 udov, in je smela letos potrositi 4166 gold. 74 kr. Šlava!

— V J. R. Milicevi tiskarnici je ravno sedaj prišla na svitlo zala knjižica „Zlati orehi“ stovenski mladosti v spomin. Spisal Ivan Tomšič, učitelj v Teržiču na Gorenškem. Pervi zvezek z eno podobo, in obsega polno torbico res pravih zlatih orehov — mičnih in podučnih povestic in pesmic, in sicer: predgovor, juterna obljava, glas božji, molijoči otrok, jutro, pamet, velik dar božji, nevtrudljivi učence, šolski zvon, uči se pridno v mladosti! poboljšani sin, varuj se razvad! svojeglavnež, kaznovana tatvina, otročja prošnja, mladi potepuh, redek vrač, zvezdicam, nesrečna deklica, pokopališče, sirotek, sveti Blaž, lažnik postane tat, skerbna pesterna, cvetlica, bodi pošten! neznan gospod, zvonovi, učence iz šole gredé, redka ponižnost, darilce, bodi prijazen in priljuden! hvaležni učenci, učenci g. katehetu za god, božja pota so nezapopadljiva, jesen, tri cvetice, Boštjanova hiša, po zimi, sneg, Bog varuje otroke, dva brata, gojzdnar in njegov pes, pastirji in večer, noč, večerno poslovalo, sladka jederca. — Iz tega se vidi, da ima ta knjižica sicer male oblike pa mnogo mnogo lepega blagá za našo ljubo mladino.

Predniki šol, učitelji in starši privoščite jo pridnim učencem za šolska in druga darila! Pridni nabiravec „Zlatih orehov“ — naš ljubi tovarš — pa naj bi še dalje nabiral enakih orehov, jih zlatil in delil naši slovenski mladini. Bog daj srečo!

 Pridjan je „Kazavec“ št. 1., 2 strani.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.

Tovaršev
K a z a v e c

pri 15. l. 1. avgusta 1866. št. 1.

Kdor hoče kako naznanilo o šolskih rečeh ali sploh kaj primernege v „Tovaršu“ naznanjati, plača za vsako verstico s takimi le navadnimi čerkami 4 kr. za enkrat, dvakrat 6 kr., trikrat 8 kr. Za vsakkratni natis se mora plačati še 30 kr. za kolek ali štempelj.

P r i

J. Giontini-tu v Ljubljani

se dobijo:

Darila za pridne šolarje.

Ker se bliža konec šolskega leta, vabim častitljivo duhovščino, kakor tudi g. g. vodje šol in učitelje, naj pri meni pripravljena darila za pridno katoliško mladost kupujejo. Imam na izbiro lepih molitevnih in povestnih bukvic prav po ceni. Dva-najst skupaj jih velja od 2, 3, 4, 5, do 6 gold.

Vsakemu vezku pridajam 100 podobščin svetnikov za priklado.

(1)

V **J. R. Milic**-evi tiskarnici v **Ljubljani** (na starem tergu h. št. 33) je prišla na svitlo nova knjižica

za šolska darila,

z imenom:

ZLATI OREHI
slovenski mladosti v spomin.

Spisal

Ivan Tomšič,

učitelj v Teržiču na Gorenskem.

Pervi zvezek. Z eno podobo. Veljajo lepo vezane za šolska darila 36 kr.

Kazalo: Predgovor, juterna obljuba, glas božji, molijoči otrok, jutro, pamet velik dar božji, nevtrudljivi učencec, šolski zvon, uči se

pridno v mladosti! poboljšani sin, varuj se razyad! svojeglavnež, kaznovana tatvina, otročja prošnja, mladi potepuh, redek vrač, zvezdicam, nesrečna deklica, pokopališče, sirotek, sveti Blaž, lažnik postane tat, skerbna pesterna, cvetlica, bodi pošten, neznan gospod, zvonovi, učence iz šole gredé, redka ponižnost, darilce, bodi prijazen in priljuden! hvaležni učenci, učenci g. katehetu za god, božja pota so nezapopadljiva, jesen, tri cvetice, Boštjanova hiša, po zimi, sneg, Bog varuje otroke, dva brata, gojzdnar in njegov pes, pastirji na večer, noč, večerno poslovilo, sladka jederca.

Tudi so tu še na prodaj:

Darek

pridni mladosti podelil A. Praprotnik. Z nekterimi podobami. I., II., III. zvezek. Posamni po 36 kr., vsi trije vkup 1 gold.

Marija naša pomočnica.

Povest za mlade in odraščene ljudi. Mehko vezane 22 kr., za darila 30 kr.

Oče naš.

Povest za keršansko mladost in keršansko ljudstvo. Z eno podobšino. Za darila 60 kr.

Sv. Anton, pušavnik.

Poslovenil Anton Pintar, fajmošter v Zalem logu. Za darila 24 kr.

Dalje se tu tudi dobiva:

Svete pesmi za šolsko mladost. Nabral in izdal A. Praprotnik. 10 kr. — **Mali sadjerejec**, kratek nauk v sadjereji za učence na kmetih. Drugega popravljenega natisa. 5 kr. — **Wörterammlung** und Regeln zur deutschen Rechtschreibung. Zusammengestellt von Fr. Gerkmann. 4 kr.

Različni **narisani kartelci** za **pisanje in risanje**, kakor tudi različni drugi **tiskani zgledi**, in sicer:

Ausweise über den Zustand der Volksschulen, Prüfungs-Extracte u. Handkataloge für Hauptschulen, Armuthszeugnisse für Studierende, Schulbeschreibungsbuch, Handkataloge f. d. Herren Katecheten, Handkataloge für Schüler, slovenisch und deutsch, Tagebuch, Verzeichniss über den Fleiss und Fortgang, slovenisch und deutsch, Empfangs- u. Ausgabs-Journ., Prüfungs-Einladungen, Schulzeugnisse, Musterschülerkarten, slovenisch und deutsch, Voranschlag über die Schulerfordernisse, Todtenbeschau-Protokolle, Todtenbeschau-Zettel.